

РЕЦЕНЗІЯ

на підручник «ГЕОГРАФІЯ» для 7 гімназійного класу авторів Аркадіюша Гловача, Агнешки Лехович, Мацея Леховича та Пьотра Станкевича

У підручнику розглядається природа, населення та господарство Польщі, він багато ілюстрований, містить достатню кількість картосхем, діаграм, графіків та таблиць, посилання на інтернет-ресурси що сприяє розвитку інтересу у школярів до вивчення предмета. Авторами добре продумано структуру кожного параграфу, особливо цікавими є завдання розвивального та проблемного характеру. Кожна тема розпочинається з історичного екскурсу в минуле, має прив'язку до території проживання учнів та обов'язково містить практичне завдання, що показує прикладний характер предмета географія. При розгляді майже всіх тем автори прив'язують інформацію до господарської діяльності людини, наприклад, показано як клімат впливає чи родючість ґрунту. Величезна увага звертається на екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Підручник складається з п'яти розділів:

- «Характеристика географічного положення та природного середовища Польщі»;
- «Населення Польщі»;
- «Головні галузі господарства Польщі»;
- «Зв'язки між елементами географічного середовища та охорона природи»;
- «Географія малої Батьківщини».

На початку є добрий вступ про правила користування підручником. Тут цікавою є рубрика «Підготуйся до наступного уроку» з метою кращого оволодіння навчальним матеріалом.

У темі «Географічне положення Польщі» подано історичний екскурс у минуле Польщі: сучасна карта накладена на карти Польщі 1123, 1648 та 1939 років (значна частина цих територій тепер належить іншим державам, у тому числі Україні). У цій же темі названо держави – сусіди України без їх характеристики. Цікавою є таблиця про протяжність кордону із кожною державою, так з Україною вона становить 535 км (15,2% від загальної).

При розгляді природи Польщі велика увага приділяється сучасним науковим баченням/відкриттям, враховано також загальноприйнятні світові тенденції при характеристиці географічних об'єктів. Наприклад, це такі теми: «Геологічна будова», «Зледеніння», «Клімат». Виклад природоохоронних тем розглядається з точки зору державної політики, що безумовно, підвищує ефективність формування екологічного мислення польських школярів, відчуття особистої відповідальності та причетності до збереження довкілля.

У розділі «Населення» дається глибокий аналіз причин депопуляції населення європейських країн та перспектив його відтворення: «Скільки нас

було, є і буде?». Текст підручника заохочує учнів до дискусії (чому неоднакова густота населення у різних регіонах? Чому так багато поляків виїжджають за кордон?). Тут же подано й кількісні показники населення України, яка також згадується як одна з найбільш заселених держав Європи. Україна фігурує й у таблиці, де подано співвідношення між чоловічим і жіночим населенням (ст.98) в таблиці на ст. 100, в якій подано співвідношення у відсотках щодо представників різних національностей у різні роки.

Як позитив відзначаємо, що вперше за роки роботи нашої комісії у підручнику на ст. 102 подано матеріал про райони розселення української меншини, проаналізовано причини зменшення/збільшення її кількості. Досить толерантно подано характеристику національного та релігійного складу населення. Більшість процесів розглядається на європейському тлі (міграції, безробіття, заробітчання, ринок праці, урбанізація). Подано кількість українців-заробітчан, вказано на причини. Показано рівень урбанізації України на фоні інших держав.

Цікаво показано природний приріст населення (ст. 127), сам малюнок + сальдо міграцій.

Доступно подано структуру господарства Світу, а на його фоні – Польщі. Є досить цікава схема розподілу валового внутрішнього продукту на душу населення, на якій Україна займає передостаннє місце. Особлива увага звертається на розвиток енергетики, дається детальна характеристика нових екологічно чистих альтернативних джерел енергії (сонячна, вітрова, геотермальна, біоенергія).

Щодо теми «Формування та розвиток промислових районів у Польщі», то матеріал подано складний, вважаю, що він не відповідає віковим особливостям учнів-семикласників.

Окремим параграфом розглядається промисловість хай-тек, чого немає в українських підручниках. Також при характеристиці сфери послуг, розглядаються охорона здоров'я, освіта, торгівля, фінанси, оборона, пожежна служба, поліція, адміністративні послуги, поліція (в українських підручниках із зазначеного переліку тільки транспорт, торгівля й туризм). Новим тенденціям розвитку економіки присвячено параграф «Зміна функцій об'єктів промисловості на обслуговуючі» (ми добре це побачили у м. Лодзь). Велику пізнавальну цінність містить інформація подана в темах «Історія і культура» та «Туристичні об'єкти Польщі» (найдовші, найвищі, найстарші). В цій же темі розглядається туризм у Карпатах, причому як єдиного регіону (ст.196).

Великим окремим розділом у підручнику представлено тему «Охорона навколишнього середовища», тут описуються важливі об'єкти та вказуються причини їх забруднення – пропонуються шляхи вирішення ситуації.

Закінчується підручник розділом «Моя мала батьківщина» - дається не тільки географічна характеристика таких територій, а й пропонується план вивчення своєї місцевості та навіть інформація «Як запланувати вихідні?», поради як скласти речі, які ліки брати у похід, як надавати першу медичну допомогу тощо.

Висновок. На наш погляд, рецензований підручник є одним з кращих і відповідає всім сучасним вимогам підручникотворення.

РЕЦЕНЗІЯ

на підручник «ПЛАНЕТА НОВА» для 7 класу середньої школи авторів Романа Маларжа, Маріуша Шуберта та Томаша Рахваля

У підручнику дається прив'язка до нової програми з географії.

Підручник має такі рубрики до кожної теми: «Ти дізнаєшся», «Аби краще зрозуміти», «Нічого складного», «Питальник», «Самоучки», «Очима мандрівника», «Важлива інформація» і складається з таких розділів:

- «Природне середовище Польщі»;
- «Населення та урбанізація в Польщі»;
- «Сільське господарство та промисловість Польщі»;
- «Сфера послуг у Польщі»;
- «Знищення природного середовища в Польщі»;
- «Взаємозв'язки між елементами географічного середовища»;
- «Мій регіон і моя мала Батьківщина».

Цікавим автори зробили вступ до підручника, описавши, чим займається географія. Що з першого уроку підвищує пізнавальну активність школярів до вивчення предмета. Окрім того, у вступі подано характеристику нової навчальної програми з географії.

Значна увага приділена вивченню географічної карти в темі «Образ Землі на мапі», що вигідно відрізняє зазначений підручник від інших.

Україна у підручнику згадується вперше, як держава – сусід Польщі при вивченні теми «Географічне положення» (ст.23).

Добре і розлого розглядаються питання геологічне минуле, геологічна будова, тектонічні плити, форми рельєфу, зледеніння, корисні копалини.

Клімат Польщі розглядається на тлі клімату світу, детально і цікаво описано негативні/несприятливі явища природи пов'язані з кліматом.

Доречним є вивчення внутрішніх вод Польщі, як представлення її водних краєвидів та зон відпочинку.

Просто шикарно виглядає схема, яка пояснює утворення ґрунту на ст. 75. Логічно й детально вибудовано характеристику рослинного світу Польщі. Показано її природоохоронні об'єкти.

При розгляді населення звертає на себе увагу велика кількість графіків, картодіаграм та схем. У Темі «Міграції населення» вказуючи на причини в'їзду іммігрантів до Польщі – головною називається політична (переслідування у зв'язку з війною на сході та окупацією Криму Росією), от тільки незрозуміло, хто, кого й за що переслідує. Вказується, що натеper у Польщі перебуває 1 млн. українців (ст. 99).

На ст. 101 описано національний та етнічний склад населення Польщі, де українці названі однією з найбільших етнічних груп, у таблиці на ст. 103 їх кількість вказана 51 тисяча. Викликає інтерес діаграма, де порівнюється національна структура населення Польщі у 2931 та 2011 роках (згідно цих даних кількість поляків у відсотках за згаданий період зросла на 33,1% і становить у національній структурі 97,1%). До речі інформація подається без аналізу та вказування причин.

Цікаво розповідається про різноманіття культур всіх націй. Окремо описуються культурні особливості всіх етнічних груп, які проживають у Польщі. Характеристика зайнятості та безробіття показана на фоні європейської та знову тут присутня Україна із своїми заробітчанами. Детально викладено проблематику урбанізаційних процесів, особлива увага при цьому звертається на великі міста

Далі йде детальне вивчення сільського господарства Польщі та показана роль Європейського Союзу у зміні його спеціалізації. Таким же чином дано характеристику промисловості. Тут головне, що учням на доступному рівні роз'яснено переваги членства держави у ЄС. Думаю таку ж тему треба внести й в українські програми.

Географія послуг, на відміну від попереднього підручника, подається в традиційному контексті (транспорт та його види, туризм, зв'язок, торгівля). Розглядають різні туристичні маршрути Польщі, наприклад, цікаво, що у Польщі є 1426 замки, а протяжність велосипедних маршрутів становить 18. тис. км. Вперше бачимо у шкільному підручнику карту на ст. 152, на якій зображено всі туристичні об'єкти внесені до спадщини ЮНЕСКО з їх коротеньким описом. Є параграф який заслуговує на поширення «Польща для активних».

Значна частина підручника містить матеріал природоохоронної тематики – екологічні проблеми розглядаються як на рівні географічної оболонки, так і на локальному рівні, наприклад, переробка сміття.

Останній розділ вчить школярів вивчати природу свого регіону, використовуючи знання отримані у попередніх класах, їм пропонується скласти власний туристичний маршрут, описати найцікавіші ландшафти, разом з батьками образно описати свою місцевість, створити презентацію (тут же даються поради, як це зробити та посилання на джерела інформації).

Закінчується підручник великою кількістю таблиць із статистичними даними, які допоможуть школярам виконувати практичні роботи, робити пролети та презентації.